

УДК 347.78.04: 004.4

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.1.59>

ЛІЦЕНЗУВАННЯ ВІДКРИТОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Постна Д.А.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
ORCID: 0009-0001-4835-7311
e-mail: dariia.postna@gmail.com

Постна Д.А. Ліцензування відкритого програмного забезпечення.

У статті досліджено наявні у світі моделі ліцензуванні вільного відкритого програмного забезпечення. Зокрема, проведено класифікацію програмного забезпечення за ознакою ліцензії його поширення та встановлено різницю між поняттями «вільного програмного забезпечення» та «програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом», їхнє ідеологічне підґрунтя та ключові ознаки. У межах роботи було класифіковано усі вільні відкриті ліцензії на дві ключові групи – дозвоільні та копілефтні, визначено основні особливості цих груп ліцензій, а також досліджено конкретні найбільш популярні ліцензії кожного виду. В основу визначення поширеності застосування конкретної вільної відкритої ліцензії було покладено актуальні статистичні дані. Було окреслено становище ліцензування вільного відкритого програмного забезпечення на території ЄС. Крім цього, окремо приділено увагу договорам суспільного надбання за доктринами суспільного надбання США та України, та їх співвідношенню з вільним відкритим програмним забезпеченням. Також було проаналізовано чинне законодавство України щодо регулювання вільних відкритих ліцензій програмного забезпечення. Зокрема, визначено правову природу вільних відкритих ліцензій та їх різновидів, в контексті наявних правових конструкцій «публічної ліцензії», «ліцензії» та «ліцензійного договору». Крім цього, було приділено увагу наявним Рекомендаціям Міністерства економіки, дозвілля та сільського господарства щодо застосування вільних публічних ліцензій на використання об'єктів авторського права і суміжних прав, якими вперше в Україні було надано визначення вільних публічних ліцензій. З метою дослідження практичного застосування та визнання вільних відкритих ліцензій програмного забезпечення, було здійснено аналіз відповідної судової практики. У висновках наголошено на необхідності здійснення подальшого законодавчого закріплення і врегулювання вільних відкритих ліцензій програмного забезпечення, і зокрема, копілефтних ліцензій, які існуючи в межах класичного авторського права, внаслідок своєї специфіки не підпадають під традиційні положення про публічні ліцензії.

Ключові слова: авторське право, ліцензія, публічна ліцензія, програмне забезпечення, вільне програмне забезпечення, відкрите програмне забезпечення, програмне забезпечення з відкритим вихідним кодом, комп'ютерна програма, копілефт, GPL, MIT License, Apache License.

Postna D.A. Open-source software licensing.

The article examines existing models of free and open-source software licensing worldwide. In particular, software is classified according to the type of distribution licence, while the difference between the concepts of 'free software' and 'open-source software', their ideological foundations and key features are highlighted. Within the framework of the paper, all free and open-source licences are classified into two key groups – permissive and copyleft. The main features of these groups are defined, and the most widely used licences of each type are analysed. The basis for determining the prevalence of specific free and open-source licences was current statistical data. The state of free and open-source software licensing in the EU is outlined. Special attention is also paid to public domain agreements under the public domain doctrines of the USA and Ukraine, and their relation to free and open-source software. The current legislation of Ukraine regulating free and open-source software licences is analysed. In particular, the legal nature of free and open licenses and their varieties is examined in the context of the

existing legal structures of ‘public licence’, ‘licence’, and ‘licence agreement’. Furthermore, attention is given to the Recommendations of the Ministry of Economy, Leisure, and Agriculture regarding the application of free public licences for the use of copyright and related rights, which, for the first time in Ukraine, provide a definition of free public licences. To study the practical application and recognition of free and open-source software licences, relevant judicial practice is analysed. The conclusions emphasise the need for further legislative consolidation and regulation of free and open-source software licences, particularly copyleft licences, which, although operating within the framework of classical copyright, due to their specific nature, do not fully fall under the traditional provisions on public licences.

Key words: copyright, licence, public licence, software, free software, open-source software, computer program, copyleft, GPL, MIT License, Apache License.

Постановка проблеми. В умовах активних глобалізаційних процесів та розвитку ІТ-індустрії, вільне відкрите ліцензування програмного забезпечення є одним з найпоширеніших інструментів розпорядження майновими правами автора. Визнане світовою спільнотою, вільне відкрите програмне забезпечення є специфічною юридичною конструкцією в межах авторського права, заснованою на стандартизованих формах різноманітних публічних ліцензій. У зв’язку з переважно диспозитивним регулюванням, визначення правової природи ліцензій відкритого програмного забезпечення та їх співвідношення з нормами українського авторського права залишається актуальним.

Метою дослідження є аналіз найпопулярніших у світі вільних відкритих ліцензій програмного забезпечення, їхньої правової природи та практики застосування з урахуванням наявного в Україні регулювання, а також визначення проблем і перспектив у цій сфері.

Стан опрацювання проблематики. На національному рівні наявна відносно невелика кількість наукових праць, присвячених тематиці ліцензування вільного відкритого програмного забезпечення. Зокрема, вказане питання у своїх роботах досліджували А.М. Євков, К.О. Зеров, І.Л. Литвинчук, О.А. Рассомахіна, О.В. Розгон, О.О. Рубан, Є.О. Тупицька та інші. Значну роль також відіграють праці закордонних фахівців і публікації провідних організацій у сфері просування вільного відкритого програмного забезпечення – Фонду вільного програмного забезпечення (FSF) та Ініціативи з відкритим кодом (OSI).

Виклад основного матеріалу. Чинне законодавство України в контексті авторського права не оперує поняттям програмного забезпечення (далі – ПЗ). Водночас, у сучасній українській мові, програмне забезпечення є терміном, що позначає сукупність комп’ютерних програм [1]. Відповідно до п. 16 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про авторське право і суміжні права» комп’ютерні програми охороняються як об’єкт авторського права [2]. Таким чином, на програмне забезпечення в цілому, та комп’ютерні програми зокрема, існують особисті немайнові та майнові права. У той час як особисті немайнові права належать лише автору, майнові права можуть належати іншим особам на підставі правочину чи закону [2, ст. 14].

Так, ч. 1 ст. 12 Закону України «Про авторське право і суміжні права» відносить до майнових прав суб’єкта авторського права «право використовувати твір будь-яким способом (способами), а також виключне право дозволяти або забороняти використання твору іншими особами» [2].

Основним механізмом передачі майнових прав, і, відповідно, поширення того чи іншого об’єкта авторського права, є відповідний правочин – ліцензія або ліцензійний договір.

Виходячи з ч. 1 ст. 1108 Цивільного кодексу (далі – ЦК України), ліцензією визнається наданий особою, яка має виключне право дозволяти використання об’єкта права інтелектуальної власності, (ліцензіаром) дозвіл на використання іншою особою (ліцензіатом) цього об’єкта в певній обмеженій сфері [3].

Водночас ліцензійним договором, згідно з ч. 1 ст. 1109 ЦК України, є договір, за яким ліцензіар надає ліцензіату «дозвіл на використання об’єкта права інтелектуальної власності визначеним способом (способами) протягом певного строку на певній території, а ліцензіат зобов’язується вносити плату за використання об’єкта, якщо інше не встановлено договором» [3].

Крім цього, у ч. 1 ст. 51 Закону України «Про авторське право і суміжні права» наявна конструкція публічної ліцензії, що передбачає надання ліцензіаром дозволу будь-якій особі використовувати відповідний об’єкт інтелектуальної власності на певних умовах [2].

Для програмного забезпечення саме ліцензія, на основі якої здійснюється розповсюдження об’єкта (тобто обсяг і спосіб передачі майнових прав автора), стала базовим критерієм його класифікації на дві групи:

1. Пропрієтарне (невільне, комерційне, власницьке) ПЗ.

2. Вільне (відкрите) ПЗ [4, с. 7–8; 5, с. 1–2].

Пропрієтарне ПЗ передбачає збереження за автором усіх особистих немайнових та майнових прав, з передачею на підставі ліцензійного договору користувачу (ліцензіату) лише обмеженого права використання ПЗ, здебільшого на оплатній основі, з визначеним переліком умов та способів такого використання [4, с. 7–8]. До прикладу, на підставі пропрієтарних ліцензій функціонують Microsoft Windows та macOS.

Щодо вільного відкритого ПЗ – це поняття вживається для опису вільного ПЗ (“free software”) та відкритого ПЗ, або ПЗ з відкритим кодом (“open source software”). На сьогодні обидва поняття (вільне ПЗ та відкрите ПЗ) охоплюють майже однакові типи ліцензій. Тож відмінність між вільним і відкритим ПЗ є доволі теоретичною, і полягає у різній суті: якщо вільне ПЗ спирається на етичну норму «поваги до свободи користувачів», як причини його появи, то відкрите ПЗ базується на практичній необхідності покращення ПЗ, що зумовлює необхідність його легшого поширення [6]. Кожна з концепцій просувається провідними організаціями: вільне ПЗ – Фондом вільного програмного забезпечення (FSF); відкрите ПЗ – Ініціативою з відкритим кодом (OSI) [4, с. 7].

Для уникнення подвійної термінології, на сьогодні також наявні «нейтральні» терміни FOSS (“free open source software”) та FLOSS (“free/libre open source software”) [7]. В межах цієї роботи, ми послуговуватимемося терміном «відкрите ПЗ» або «відкриті» ліцензії для позначення вільних відкритих моделей ліцензування програмного забезпечення, тобто як вільного ПЗ, так і ПЗ з відкритим вихідним кодом.

Варто зауважити, що відкрите ПЗ може поширюватися і на комерційних, і на некомерційних засадах [6]. Спільними ознаками відкритих ліцензій є те, що вони не обмежують мету використання оригінального ПЗ, надають доступ, а також право використовувати, змінювати та розповсюджувати вихідний код ПЗ, надають право створювати і поширювати модифіковані копії ПЗ [8; 9, с. 45-46].

На національному рівні визначення вільної відкритої ліцензії міститься лише у «Рекомендаціях Міністерства економіки, дозвілля та сільського господарства щодо застосування вільних публічних ліцензій на використання об'єктів авторського права і суміжних прав» (далі – Рекомендації). Так, вільною публічною ліцензією визнається «загальнодоступний договір приєднання, що надає особі, яка приєдналася до такого договору, безоплатний дозвіл на використання об'єкта авторського права та (або) суміжних прав певними способами на умовах, визначених ліцензією» [10]. Також Рекомендації вказують, що приєднання до вільної публічної ліцензії здійснюється шляхом вчинення певних дій – «відтворення, модифікації, розповсюдження комп'ютерної програми», «які виражають волю особи встановити правовідносини, тобто приєднатися до умов вільної публічної ліцензії» [10].

Водночас відкриті ліцензії отримали розповсюдження на практиці, як національній, так і зарубіжній. Так, згідно з даними компанії Black Duck, що публікує щорічні «Звіти про аналіз безпеки та ризиків відкритого коду», станом на 2025 рік, з 1658 досліджуваних компанією проєктів, 97% ПЗ містили елементи на умовах відкритих ліцензій, 70% усього опрацьованого коду походили з відкритого коду [11, с. 4]. Як зазначено у Звіті, у 2024 році найбільш використовуваними стали відкриті дозвільні ліцензії MIT, Apache License 2.0 та BSD [11, с. 20]. Свою статистику також публікує Open Source Initiative, за даними якої вказані ліцензії також стали найбільш популярними у 2024 році. Водночас, у списку Open Source Initiative, на відміну від Black Duck, четверте та п'яте місце займають копілефтні ліцензії GPL (2 та 3 версії) [12].

Варто зауважити, що на рівні Європейського Союзу відкриті ліцензії регулюються, зокрема, Директивою Ради ЄС від 14.05.1991 року № 91/250/ЄЕС «Про правову охорону комп'ютерних програм» та частково Директивою Європейського Парламенту та Ради ЄС від 22.05.2001 року № 2001/29/ЄС «Про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві» [13, с. 50].

Світова судова практика також визнає відкриті ліцензії. Так, до прикладу, ще на початку 2000-х років (у 2004 році) Окружний суд Мюнхену у справі «Welte v. Sitecom Deutschland GmbH» визначив, що порушення умов відкритої копілефтної ліцензії GNU GPL є порушенням авторського права [14, с. 37].

Залежно від типу відкритої ліцензії, на ліцензіата можуть накладатися певні обов'язки та обмеження. Вказані обмеження лежать в основі класифікації більшості відкритих ліцензій на

дві найбільші групи: дозвільні (permissive), що вимагають лише вказівки авторства, та копілефтні (copyleft), що вимагають поширення на умовах ліцензії оригінального вихідного коду [15]. К.О. Зеров також виділяє «договори, які пов'язані із суспільним надбанням» [16, с. 197].

Водночас вважаємо необхідним додати певні пояснення щодо договорів суспільного надбання у цьому контексті. Так, суспільним надбанням, згідно з ч. 3 ст. 32 Закону України «Про авторське право і суміжні права» є твори, на які закінчився строк чинності майнових прав, і такі твори можуть використовуватися «вільно, без сплати винагороди» будь-якою особою за умови дотримання особистих немайнових прав автора. Такими особистими немайновими правами згідно зі ст. 11 вказаного Закону є, зокрема, право на визнання авторства та вказівки автора твору, право на збереження цілісності твору тощо [2]. Натомість в межах ліцензування програмного забезпечення, категорія «суспільного надбання» або ж «public domain» здебільшого базується на розумінні цього поняття у США. США визнають суспільним надбанням твори, на які закінчився строк чинності прав інтелектуальної власності; якщо автор не здійснив необхідні заходи для продовження/поновлення своїх прав на твір; якщо автор самостійно передає твір у суспільне надбання; якщо на твір не поширюється захист авторського права. З визнанням твору суспільним надбанням, твір «належить усім», і може використовуватися без будь-яких обмежень чи контролю [17; 18, с. 4]. У США до суспільного надбання, зокрема, належать факти, закони та інші акти органів влади, тобто об'єкти, які не захищені авторським правом.

У цьому полягає ключова відмінність між категорією «суспільного надбання»: на відміну від США, в Україні суспільне надбання залишається захищеним авторським правом (в частині дотримання особистих немайнових прав автора), і вказаний статус не поширюється на твори, що не охороняються авторським правом. Водночас вільне та відкрите ПЗ завжди залишається «обтяженим» правами інтелектуальної власності.

Таким чином, ПЗ, що поширюється як суспільне надбання, не підпадає під категорію відкритого ПЗ у значенні ПЗ, на яке поширюються моделі відкритого ліцензування. Хоча за своєю кінцевою метою конструкція суспільного надбання та відкриті (особливо дозвільні) ліцензії є по суті аналогічними, їхня природа є різною. Зазначене не дозволяє визначати суспільне надбання як різновид відкритих ліцензій.

Тож на сьогодні серед українських наукових робіт поширена вищезазначена класифікація відкритих ліцензій ПЗ, що поділяє їх на два види: дозвільні та копілефтні. У західній доктрині також поширеним є поділ усіх ліцензій на три групи: дозвільні (permissive), обмежувальні (restrictive) або копілефтні (copyleft) та суворо обмежувальні (highly restrictive) або ж дуже копілефтні (strong copyleft) ліцензії [18, с. 8]. Однак останні два види, на нашу думку, доцільно розглядати в межах одної категорії копілефтних ліцензій.

Розглянемо дозвільні та копілефтні ліцензії детальніше.

1. Копілефтні ліцензії (англ. copyleft) історично стали першим різновидом відкритих ліцензій ПЗ. Вони виникли як протипава «копірайту».

Копірайт – «право на відтворення» – в загальному, є заборонаю на використання відповідного об'єкту авторського права без дозволу автора. За своєю суттю, в українському законодавстві копірайт є синонімом авторського права. Зазначене підтверджується, зокрема, ч. 3 ст. 9 Закону України «Про авторське право і суміжні права», що визначає знаком охорони авторського права знак копірайту – латинська літера «С», обведена колом – © (вперше закріплений у ст. 3 «Всесвітньої конвенції про авторське право» 1952 року) [19].

Термін «копілефт» походить від англійських слів “copy” та “left” («ліво») і мав демонструвати розбіжність з копірайтом, в основу якого покладено слово «right» (яке одночасно позначає «право» як юридичне право і як напрямок руху). Тому, копілефт інколи перекладають українською як «авторське ліво». Основна ідея копілефту полягає у специфічному застосуванні авторського права: автор не відмовляється від свого твору, однак надає доступ на його вільне «застосування, розповсюдження та модифікування» з умовою, що усі копії оригінального твору, а також похідних від нього творів (змінених та розширених версій) будуть поширюватися на тих же умовах. Тобто оригінальне ПЗ, і всі похідні ПЗ залишаються на умовах відкритого ліцензування [20, с. 56-57; 21]. З цього випливає ключова ознака копілефтних ліцензій, яку називають «умовою про взаємність» (reciprocity), «вимогою спадковості» або «розповсюдженням на тих самих умовах» (“share-alike” provisions) [5, с. 3]. Внаслідок зазначеної особливості, копілефтні ліцензії також називаються «вірусними».

Так, якщо вихідний код, що є суспільним надбанням, може бути використано у пропрієтарному проєкті і таким чином «привласнено», то усі модифікації вихідного коду на умовах копілефту лишатимуться доступними для всіх. У цьому виражається основна мета копілефту – забезпечити ширший розвиток ПЗ, активний обмін знаннями та співпрацю у вдосконаленні вихідного коду для загального блага [18, с. 8].

1.1. Найбільш класичним і найпершим прикладом копілефтною ліцензії, з якої в цілому і випливає концепція копілефтних ліцензій як таких, є *GNU General Public License*, також відома як GNU GPL, створена у 1988 році Річардом Столманом та Free Software Foundation [18, с. 8]. Пізніше вона неодноразово змінювалася та доопрацьовувалася. На сьогодні діє третє видання GNU GPL від 29 червня 2007 року [22].

В межах даної ліцензії будь-який користувач може використовувати та змінювати вихідний код для будь-якої мети за сукупності умов: 1) посилання на авторів оригінального вихідного коду та авторів його доповнень; 2) поширення оригінального або похідного ПЗ на умовах цієї ж ліцензії (вказане, зокрема, передбачає необхідність надання доступу до вихідного коду усім користувачам); 3) у разі внесення змін до вихідного коду – вказівка на авторство цієї модифікації та дату таких змін. Крім цього, обов'язковим є сповіщення користувачів про ліцензування ПЗ під умовами саме цієї ліцензії [22].

Тобто будь-яке ПЗ, засноване на оригінальному коді або на модифікованій версії вихідного коду, має бути вільним і відкритим для всіх. Така ліцензія забороняє використання об'єкту ліцензії у пропрієтарних проєктах. Водночас використання ліцензованого ПЗ на оплатній основі не заборонено, головним є забезпечення ліцензіату доступу до вихідного коду з подальшою можливістю його використання, зміни та поширення. GNU GPL вважається суворим копілефтом, встановлюючи абсолютну заборону зміни типу ліцензії не лише для оригінального вихідного коду, а й усіх його змінених версій.

1.2. У зв'язку з суворістю вимог GNU GPL, була також створена «м'якша» її версія, що отримала назву *GNU Lesser General Public License* (відома як LGPL), що дозволяє за певних умов використовувати об'єкт ліцензування у пропрієтарних проєктах [23]. Вказаний вид ліцензії вважається компромісним між копілефтними та дозвільними ліцензіями [5, с. 3].

Також до «м'яких» копілефтних ліцензій відносять *Mozilla Public License* (MPL), що використовується Mozilla Foundation (зокрема, дія цієї ліцензії охоплює Mozilla Firefox). Вона дозволяє використовувати відкритий вихідний код разом із закритими елементами програмного забезпечення [9, с. 47–48].

2. Дозвільні ліцензії (англ. permissive) передбачають значно менші обмеження та вимагають лише зазначення авторства, не встановлюючи умов для користувача щодо використання та подальшого поширення вихідного коду чи його модифікацій. Зокрема, об'єкти дозвільних ліцензій можуть бути використані в подальшому у пропрієтарних проєктах. Такі ліцензії також називають «академічними» або «дослідницькими» у зв'язку з їх створенням та використанням здебільшого академічними установами [5, с. 3].

До дозвільних ліцензій належать, зокрема:

2.1. *BSD (Berkley Software Distribution)* та *MIT (ліцензія Массачусетського технологічного інституту)* – вважаються одними з найм'якіших видів ліцензій у зв'язку з відсутністю жодних обмежень у користувача. Єдине зобов'язання, яке покладається на користувача, – вказати автора відповідного вихідного коду. Зазначені ліцензії зазвичай згадуються разом та є по суті взаємозамінними у зв'язку зі значною схожістю в умовах та термінах [5, с. 3].

2.2. *Apache License 2.0* – попри приналежність до дозвільних ліцензій, містить дещо більше вимог до користувача: крім зазначення авторства, встановлює чіткий порядок атрибутування шляхом окремого файлу з текстом ліцензії та переліком елементів, що підпадають під дію ліцензії [4, с. 10]. Крім цього, на відміну від BSD та MIT, також регулює ліцензії на патенти, що стосуються ПЗ [5, с. 3].

Окремо доцільно виділити ліцензії некомерційної організації Creative Commons. Як визначає К. О. Зеров, ліцензії Creative Commons (CC) є «групою типових ліцензійних угод, за допомогою яких дозволяється використання твору зазначеними в тексті ліцензії способами невизначеному колу осіб без обов'язкової виплати винагороди правовласнику, а також без будь-яких обмежень за територією» [16, с. 197]. На сьогодні існує 6 ліцензій CC, що передбачають різний рівень обмежень для користувачів та мають специфічну систему назв та позначень. Водночас сама органі-

зація Creative Commons на своєму офіційному сайті зазначає, що не рекомендує застосовувати її ліцензії для ліцензування комп'ютерних програм, хоча і не забороняє вказане [24].

Усі вищезгадані ліцензії вважаються формалізованими та типовими. Водночас ліцензіар у кожному окремому випадку може розробити власну ліцензію для свого ПЗ (такі ліцензії також відомі як «кастомні» (custom) або «ліцензії за замовленням» (bespoke)).

Окремо варто проаналізувати правову природу відкритих ліцензій. Так, ч. 1 ст. 51 Закону України «Про авторське право і суміжні права» містить визначення публічної ліцензії – «дозвіл на використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав будь-якою особою на визначених ним умовах» [2]. Видання такої публічної ліцензії, відповідно до положень цієї статті, здійснюється шляхом оприлюднення її умов з наданням дистанційного доступу для ознайомлення з об'єктом ліцензування через інформаційно-телекомунікаційні системи. Відповідно до ч. 2–3 зазначеної статті, публічна ліцензія є суворо невиключною під загрозою її нікчемності, а також може бути безвідкличною і безоплатною [2]. Виходячи з вказаного визначення, а також згідно зі ст. 1108 ЦК України, публічна ліцензія є одностороннім правочином [3]. Відповідно до ч. 3 ст. 202 ЦК України, односторонній правочин може створювати обов'язки лише для особи, яка його вчинила [3].

У випадку дозвільних відкритих ліцензій вказана вимога дотримується. Водночас копілефтні відкриті ліцензії покладають зобов'язання на обидві сторони: ліцензіар зобов'язується не втручатися у використання ліцензіатом об'єкту ліцензування, тоді як ліцензіат зобов'язується поширювати копії оригінального вихідного коду та/або його модифікованої версії на аналогічних умовах відповідної копілефтної ліцензії. Зазначена конструкція відповідає загальним положенням договору, що узгоджується з позицією, висловленою в межах Рекомендацій [10].

Тож копілефтні ліцензії видається доцільним розглядати як договори приєднання згідно з ч. 1 ст. 634 ЦК України, в межах яких умови встановлюються однією стороною – ліцензіаром – у типовій стандартизованій формі, до якої приєднується ліцензіат [3]. Такого погляду також дотримується К. О. Зеров, аналізуючи текст ліцензії Creative Commons [11, с. 199–200].

У контексті особливостей копілефтних ліцензій вважаємо доцільним детальніше проаналізувати їхній вплив на розповсюдження похідних творів.

Частина 1 статті 17 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначає похідний твір як «твір, що є результатом творчої переробки іншого твору без завдання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, кавер-версія, обробка нематеріальної культурної спадщини тощо) чи його творчим перекладом на іншу мову» [2]. Відповідно до ч. 2 зазначеної статті, авторське право на похідний твір належить автору похідного твору [2].

Водночас деякі види копілефтних ліцензій (зокрема, GNU GPL) зобов'язують авторів похідних продуктів поширювати свої ПЗ також на умовах тієї ж копілефтної ліцензії. Право автора використовувати твір будь-яким способом та дозволяти або забороняти використання твору іншим особам є виключним майновим правом автора. Але у випадку копілефтної ліцензії, автор похідного твору фактично обмежується у своєму майновому праві, у зв'язку з накладенням на нього обов'язку дозволяти вільне використання свого твору іншими особами на умовах копілефту.

Судова практика щодо питань ліцензування відкритого ПЗ в Україні на сьогодні малочисельна. Однак окремими судами розглядалися питання копілефтних ліцензій. Так, зокрема, цікавим в цьому контексті є рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 04 листопада 2021 року у справі № 160/6383/21. Зазначена справа стосувалася зазначення у тендерній технічній документації програм libreoffice та NanoCAD як «неліцензійних».

Судом було виявлено, що програма libreoffice поширюється на умовах «міжнародних ліцензій LGPL v3 та MozillaPublicLicenseVersion 2.0». В межах цієї справи Судом було сформульовано наступну позицію: «Отже, вищенаведені програми відносяться до програм з відкритими вихідними кодами, що поширюються на умовах різних спеціальних ліцензій, у тому числі, Генеральної публічної ліцензії (GPL), що проповідує принцип «авторського ліва» («Copyleft»). Цей принцип означає наступне: автор дозволяє використовувати свою розробку кожному користувачу, однак за умови, якщо цей користувач також буде поширювати свою програму з відкритим вихідним кодом і дозволить використовувати її на тих же умовах. Таким чином, принцип «авторського ліва» спрямований не на обмеження прав суспільства на користь автора, а на розширення кола користувачів програми, яка використовується з метою створення «вільного програмного забезпечення» у протидію закритим дорогим комерційним програмам. Таким чином, використання вищевказаних

програм відбувається у повній відповідності із Рекомендаціями щодо забезпечення правомірності використання комп'ютерних програм вільного користування Міністерства економіки України» [25].

Вказане підтверджує визнання та використання в Україні міжнародних відкритих ліцензій, включно з принципами копілефту.

Висновки. Таким чином, чинне українське законодавство допускає існування відкритих публічних ліцензій, причому як дозвільних, так і копілефтних. Водночас, більшість питань відкритих ліцензій залишаються у своїй основі суто диспозитивно врегульованими. У зв'язку з активними глобалізаційними процесами, доцільним є визначення правової природи окремих відкритих ліцензій. Зокрема, на нашу думку, доцільним є врегулювання у законодавстві існування копілефтних ліцензій, що мають значні відмінності від стандартних публічних ліцензій у розумінні Закону України «Про авторське право і суміжні права», та є радше договорами приєднання, аніж ліцензіями у їх класичному розумінні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Програмне забезпечення. *Словник з інформатики*. URL: <https://xn--r1a3b.xn--b1amgblet.xn--j1amh/index.php/> (дата звернення: 02.10.2025 р.).
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 02.10.2025 р.).
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 04.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n2376> (дата звернення: 02.10.2025 р.).
4. Євков А.М., Рубан О.О., Тупицька Є.О. Проблематика використання Open Source компонентів на умовах вільних публічних ліцензій у розробці програмних продуктів. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія «Юридичні науки»*. 2023. № 11. С. 169–177. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16996043746893.pdf> (дата звернення: 02.10.2025 р.).
5. Morin A. Urban J. Sliz P. A Quick Guide to Software Licensing for the Scientist-Programmer. *PLOS Computational Biology*. 2012. Т. 8. Вип. 7. URL: https://www.researchgate.net/publication/230586563_A_Quick_Guide_to_Software_Licensing_for_the_Scientist-Programmer (дата звернення: 02.10.2025).
6. Столмен Р. Чому відкритий вихідний код не передає поняття вільна програма. *Операційна система GNU*. URL: <https://www.gnu.org/philosophy/open-source-misses-the-point.html> (дата звернення: 02.10.2025).
7. Peterson S. What's the difference between open source software and free software? *Opensource.com*. 2017. URL: <https://opensource.com/article/17/11/open-source-or-free-software> (дата звернення: 02.10.2025).
8. Що таке вільна програма? *Операційна система GNU*. URL: <https://www.gnu.org/philosophy/free-sw.html> (дата звернення: 02.10.2025).
9. Табунщик Г.В., Каплієнко Т.І., Петрова О.А. Проектування та моделювання програмного забезпечення сучасних інформаційних систем : навч. посіб. Запоріжжя: Дике Поле, 2016. 250 с. URL: http://www.kgmt.org.ua/pdf/about_colege/library_fund/proyektuvannya_ta_modelyuvannya_prohrannoho_zabezp_wh51bf4xky.pdf (дата звернення: 02.10.2025).
10. Рекомендації щодо застосування вільних публічних ліцензій на використання об'єктів авторського права і суміжних прав. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=805c49ed-9f0d-4cb2-b7c4-8befb54c8b6f&title=RekomendatsiiSchodoZastosuvanniaVilnikhPublichnikhLitsenziiNaVikoristanniaObktivAvtorskogoPravaISumizhnikhPrav> (дата звернення: 02.10.2025).
11. 2025 Open Source Security and Risk Analysis report. *Black Duck*. 2025. URL: <https://www.blackduck.com/content/dam/black-duck/en-us/reports/rep-ossra.pdf> (дата звернення: 02.10.2025).
12. Top Open Source licenses in 2024. *Open Source Initiative*. URL: <https://opensource.org/blog/top-open-source-licenses-in-2024> (дата звернення: 02.10.2025).

13. Рассомахіна О. Ліцензування авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет. *Юридична Україна. Питання розвитку приватного права*. 2014. № 6. С. 44–54. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/urykr_2014_6_9.pdf (дата звернення: 02.10.2025).
14. Jaeger T. Enforcement of the GNU GPL in Germany and Europe. *JIPITEC*. 2010. Вип. 1. С. 34–39. URL: <https://www.netfilter.org/documentation/licensing/dippadm1268746871.43.pdf> (дата звернення: 02.10.2025).
15. Ліцензії Open Source: основні види. *ITEDU // BLOG*. 2024. URL: <https://itedu.center/ua/blog/articles/types-of-open-source-licenses/?srsltid=AfmBOoqBoi3Bpi3xfjErgR1916r4ifUIZMlvXCgGIорхVcfQ1hYDGAuw> (дата звернення: 02.10.2025).
16. Зеров К. О. Вільні публічні ліцензії в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 72. С. 195–204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2014_72_30 (дата звернення: 02.10.2025).
17. Copyright Services: Copyright Term and the Public Domain. *Cornell University Library*. 2025. URL: <https://guides.library.cornell.edu/copyright/publicdomain> (дата звернення: 02.10.2025).
18. Manteghi M. Understanding Open Source and Free Software Licensing Mechanism: A Close Review of the Alternative Approach to Traditional Notions of Software Licensing. *SSRN*. 2017. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3082313 (дата звернення: 02.10.2025).
19. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року. Дата приєднання: 23.12.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052#Text (дата звернення: 02.10.2025).
20. Литвинчук І.Л. Копірайт та копілефт-ліцензії в сучасному авторському праві. *Перспективи розвитку науки у XXI столітті* : матеріали міжнар. конф., 16 травня 2013 р. Донецьк: Знання, 2013. С. 54–59. URL: <http://ir.polissiauniver.edu.ua/handle/123456789/7410> (дата звернення: 02.10.2025).
21. Що таке копілефт? *Операційна система GNU*. URL: <https://www.gnu.org/licenses/copyleft.uk.html> (дата звернення: 02.10.2025).
22. GNU General Public License. Version 3 of 29 June 2007. *Операційна система GNU*. URL: <https://www.gnu.org/licenses/gpl-3.0.uk.html> (дата звернення: 02.10.2025).
23. GNU Lesser General Public License. Version 3 of 29 June 2007. *Open Source Initiative*. URL: <https://opensource.org/licenses/lgpl-3-0> (дата звернення: 02.10.2025).
24. Що таке Creative Commons. *Creative Commons Ukraine*. URL: <https://www.creativecommons.org.ua/about-creative-commons#> (дата звернення: 02.10.2025).
25. Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду у справі № 160/6383/21 від 04.11.2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103341714> (дата звернення: 02.10.2025).